

Prorodinné dávky a benefity v medzinárodnom porovnaní. Inšpirácia pre Slovensko

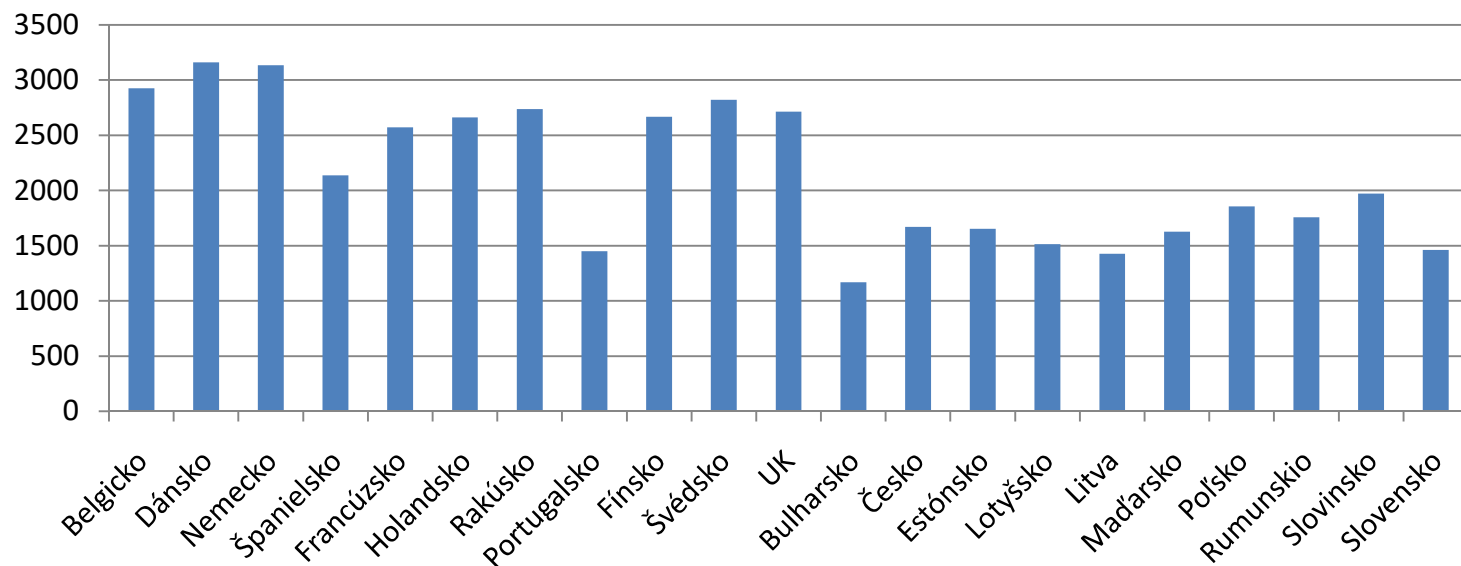
Doc. PhDr. Rastislav Bednárík, CSc.

Trnavská univerzita a Inštitút pre výskum práce a rodiny

Konferencia „Ako prakticky pomôcť rodine“

23. november 2020, Bratislava

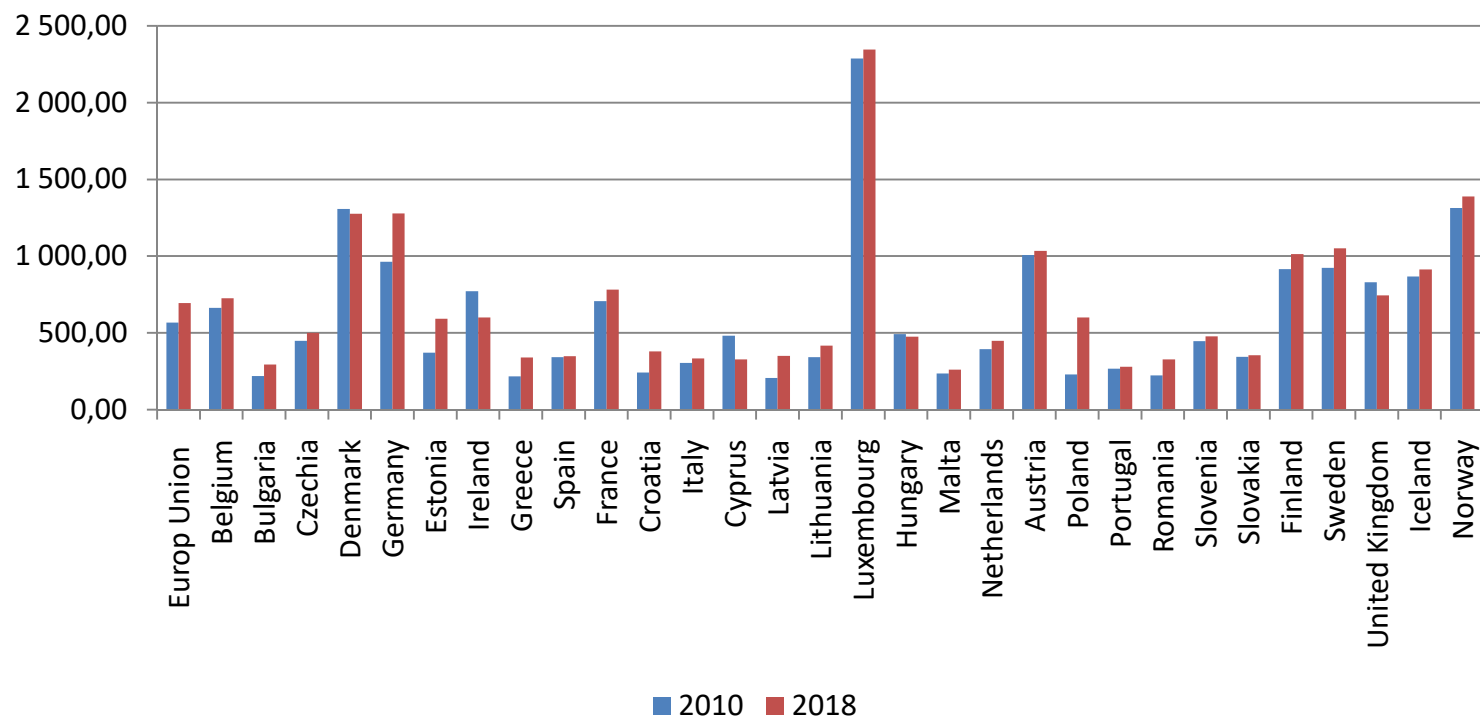
Priemerné mesačné mzdy v PPS za rok 2019

Zdroj údajov: Databáza Eurostat

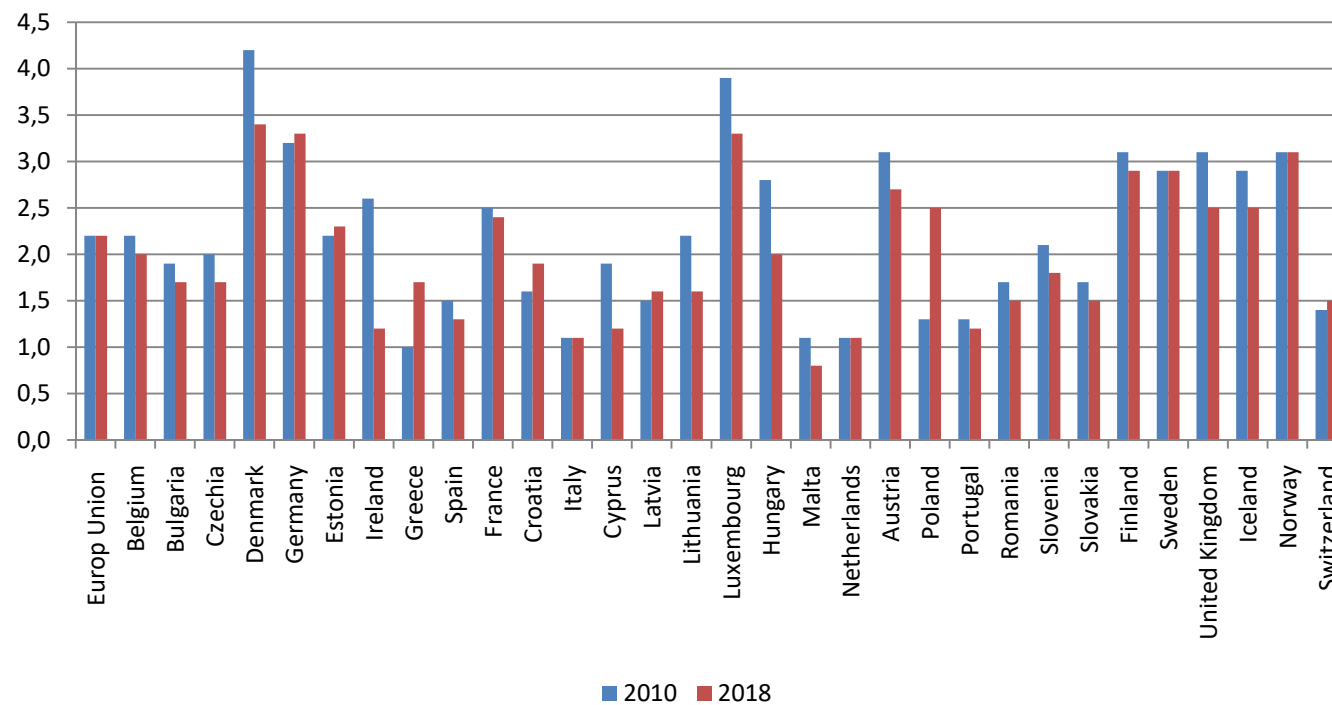
Sociálne dávky

Výdavky na rodinné dávky - v PPS ročne na obyvateľa

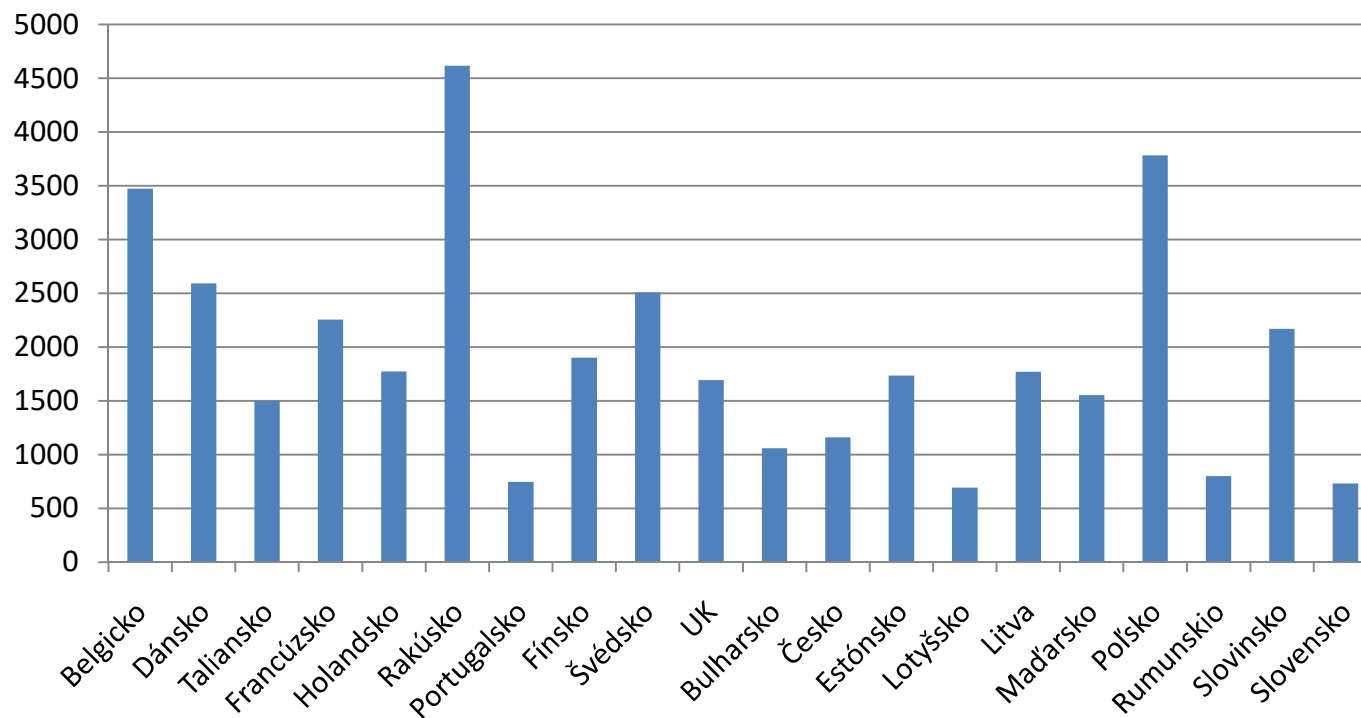
Zdroj údajov: Databáza Eurostat

Výdavky na rodinné dávky - % HDP

Zdroj údajov: Databáza Eurostat

Rodinné dávky - na dve deti - v PPS za rok 2019

Zdroj údajov: Databáza Eurostat

Opatrenia na podporu rodiny s deťmi

- materské dávky (poskytujú sa niekoľko týždňov či mesiacov),
- podpora pri narodení dieťaťa,
- rodičovské príspevky (poskytujú sa niekoľko rokov),
- detské prídavky (+ príspevky na výchovu) poskytujú sa do dospelosti dieťaťa
- ďalšie dávky na podporu rodín s deťmi

Suma Materskej dávky - 2019:

100% zo zárobku –

Nemecko, Estónsko, Španielsko, Chorvátsko, Luxembursko, Holandsko, Rakúsko, Poľsko, Portugalsko, Slovinsko

90% zo zárobku – Bulharsko

85% zo zárobku - Rumunsko

80% zo zárobku – Belgicko, Taliansko, Lotyšsko, Švédsko

78% zo zárobku - Litva

75% zo zárobku – Slovensko

72% zo zárobku - Cyprus

70% zo zárobku - Česko, Maďarsko, Fínsko

50% zo zárobku – Grécko

Dánsko - maximálne 584 € / týždeň

Írsko - 240 € / týždeň

Francúzsko - Denne 9,53 – 87,71 €

Malta - 94,35 € / týždeň

Spojené Kráľovstvo - 161 € / týždeň

Viaceré krajiny stanovujú limity na sumy vyplácaných dávok

(napríklad **Slovensko** ohraničuje vymeriavací základ pre výpočet dávky na dvojnásobok priemernej mzdy).

Zdroj údajov: Databáza MISSOC

Rodičovský príspevok

Suma dávky býva vyplácaná mesačne a zodpovedá ekonomickým možnostiam danej krajiny. Niektoré krajiny odvodzujú sumu rodičovského príspevku **od predchádzajúcich zárobkov**, teda čím vyšší predchádzajúci zárobok, tým vyšší aj rodičovský príspevok (Belgicko, Chorvátsko, Estónsko, Nemecko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Rumunsko, Slovinsko).

Suma dávky rodičovského príspevku napríklad vo Francúzsku je mesačne 396 Eur, v Nemecku 65% zo zárobku, na ***Slovensku*** 220,7 €.

Viacere krajiny ešte z minulosti prebrali **súbeh rodičovského príspevku a pracovného úväzku** a kalkulujú s možnou čiastočnou pracovnou aktivitou poberateľa dávky: v takom prípade rodičovský príspevok klesá v takom pomere ako rastie pracovný úväzok (Belgicko, Francúzsko, ale aj Nemecko, Luxembursko, Rakúsko).

Zdroj údajov: Databáza MISSOC

Detské prídavky

Celkove koncepcia podpory rodiny v krajinách EU cez detské prídavky sleduje niektoré významnejšie parametre života rodiny.

Pri rozdeľovaní sa berie do úvahy **vek dieťaťa** – v prvom prípade s odôvodnením, že staršie deti potrebujú vyššie výdavky – tak je tomu v Česku, Rakúsku, Poľsku, Rumunsku, Holandsku, Luxembursku; a v druhom prípade s odôvodnením, že naopak rodine treba pomôcť najmä v prvých rokoch života dieťaťa – tak je tomu v Dánsku, Portugalsku a Rumunsku.

Viacere krajiny vyplácajú rozličné sumy prídavkov na deti v závislosti **od výšky príjmov** – v Bulharsku, Chorvátsku, Taliansku, na Cypre, na Malte, v Portugalsku, Slovinsku. Príjem zohráva rolu pri vyplácaní príplatkov k detským prídavkom v niektorých krajinách – Rakúsku, Taliansku, Litve, Holandsku a Spojenom Kráľovstve.

Významným faktorom je aj **veľkosť rodiny**, keď priemerné príjmy na člena rodiny s rastom veku detí klesajú. A tu príde na rad zvýšenie dávky pre druhé, tretie, štvrté i ďalšie deti – tak ako to ukazujú údaje z Nemecka, Rakúska, Cypru, Litvy, Lotyšska a Fínska. Niektoré krajiny – Estónsko, Grécko, Maďarsko a Slovinsko – zvyšujú detské prídavky po tretie dieťa, a potom je už rovnaká suma na každé ďalšie narodené dieťa do rodiny. Niektoré krajiny pridávajú na detských prídavkoch až po štvrté dieťa a prídavok na následné deti sa znižuje (Švédsko, Francúzsko a Bulharsko – ale tu je maximum už na tretie dieťa a potom je pokles). Veľkosť rodiny zaväži aj pri rozličných typoch príplatkov k detským prídavkom – v Rakúsku, Estónsku a Francúzsku.

Zdroj údajov: Databáza MISSOC

Finančná podpora rodiny v daňovom systéme

V členských štátoch EU je systém podpory rodiny využívaný nielen formou poskytovania peňažných dávok, ale aj cez úľavy v daňovom systéme. Využíva sa aj systém zníženia vymeriavacieho základu dane, ako aj systém zníženia dane samotnej. Pochopiteľne, že výhody tohto počínania môžu využívať len pracujúce osoby, a nepracujúci sú z tohto systému vylúčení.

Na Slovensku zákon o dani z príjmu umožňuje pri ročnom priznaní dane z príjmu, aby si daňovník odpočítal zo základu dane maximálne 19,2-násobok platného životného minima za nepracujúcu manželku /manžela, s ktorým spolu žije. Na deti sa uplatňuje „daňový bonus“ – je to zníženie dane – a to za každé vyživované dieťa.

V Českej republike sa tiež v prípade vyživovaných detí uplatňuje zníženie dane, a to diferencovane - na prvé dieťa je to mesačne nižšia daň o € 48, na druhé dieťa o € 62, na tretie a každé ďalšie o € 77. Ak suma zníženia dane prevyšuje samotnú vyrúbenú daň, daňovník dostane preplatok.

V Poľsku sú daňové úľavy – na prvé dieťa cca € 20 mesačne, na druhé € 20, na tretie € 36, na štvrté a každé ďalšie dieťa € 50. Avšak tieto úľavy sú u jednodetných rodín určené len pre nižšie príjmové skupiny daňovníkov s príjmom do cca € 25000 ročne; v situácii s dvomi a viac deťmi limity príjmu sa neuplatňujú.

V Maďarsku tiež uplatňujú zníženie dane z príjmu – na jedno dieťa € 32 mesačne, na dve deti 2x € 60 mesačne, na tri deti 3x € 99 mesačne a na každé ďalšie dieťa € 99 mesačne. Okrem toho platí daňová úľava pre novomanželov – ak ide o prvé manželstvo aspoň jedného z nich – a to € 15 mesačne počas dvoch rokov po svadbe. Novinkou od 1.1.2020 je, že všetky ženy s najmenej štyrmi deťmi sú úplne oslobodené od dane z príjmu fyzických osôb (doteraz 15%) až do dôchodku. Táto výnimka sa týka príjmu pochádzajúceho zo zamestnania. Táto výhoda je dostupná aj pre matky, ktorých deti sú dospelé.

Slovinsko využíva zníženie základu dane v sume € 2437 ročne na prvé dieťa, v sume € 2649 ročne na druhé dieťa, v sume € 4418 na tretie dieťa, v sume 6188 ročne na štvrté dieťa, v sume € 7957 ročne na piate dieťa a v sume € 8830 ročne na šieste a každé ďalšie dieťa.

V Chorvátsku zvýšia nezdanielnú časť príjmu na prvé dieťa o cca € 230 mesačne, na druhé dieťa o € 330 mesačne, na tretie dieťa o € 460 mesačne atď., na deviate dieťa o € 1950 mesačne a o 1,1-násobok vyššie sumy na desiate a ďalšie dieťa.

V Bulharsku si jeden z rodičov odpočíta od základu dane rôzne sumy podľa počtu detí (na jedno dieťa € 102, na dve deti € 204, na tri a viac detí € 306).

V severských krajinách : V Lotyšsku je zníženie dane z príjmu v sume € 250 mesačne na dieťa. V Estónsku je na druhé dieťa nezdanielná časť príjmu v sume € 1848 ročne a od tretieho dieťaťa je to € 3048 ročne. V Litve ustúpili od tohto systému znižovania dane z príjmu rodičov.

V krajinách západnej Európy uplatňujú tiež tento nástroj – znižovanie daní pre rodičov vychovávajúcich deti – vo Francúzsku, v Nemecku – a to v kombinácii s ďalšími nástrojmi pomoci rodinám.

V Belgicku sa využíva systém odpočítavania z daňového základu – pri jednom dieťati je to ročne € 1610, za dve deti € 4150, za tri deti € 9290, za štyri deti € 15030 a za štvrté a každé ďalšie dieťa je to € 5740.

V Holandsku poskytujú daňový bonus pre rodičov kombinujúcich prácu a starostlivosť o deti do 12 rokov veku. Daňový bonus sa odpočíta zo sumy splatnej na dani z príjmu (napr. u ročných príjmov nad € 30000 je daňový bonus € 3000, u nižších príjmov – napr. € 15000 ročne je daňový bonus € 1000).

V Taliansku sa v súvislosti so starostlivosťou o deti znižuje základ dane z príjmu pre každé nezaopatrené dieťa o € 950 ročne – ale len u tých s príjmami do € 95000 ročne. Viac sú zvýhodnené rodiny s deťmi do 3 rokov veku, so zdravotne postihnutými deťmi a viacdtné rodiny.

V Španielsku tiež sa znižuje daň v závislosti od veku detí.

V Portugalsku uplatňujú zníženie základu dane o € 726 ročne na dieťa do 3 rokov a o € 600 na dieťa nad 3 roky veku.

V Rakúsku uplatňujú zníženie základu dane ročne o € 500 na prvé dieťa, o € 670 na druhé dieťa a o € 220 na tretie a každé ďalšie dieťa.

V Írsku využívajú systém daňových dobropisov (tax credit) a zvýhodnenia sa týkajú nielen výšky dobropisu, ale aj preradení do výhodnejších daňových pásiem. Príklad – pri starostlivosti o jedno dieťa je zníženie dane o € 1650 ročne.

Aj na Malte sa využíva systém zníženia dane z príjmu pre rodičov: pri nižších príjmoch je vyššia odpočítateľná položka zo základu dane.

Spoločné zdanenie príjmu manželov / partnerov

Spoločné zdanenie príjmov manželov sa v objavuje ako jeden z nástrojov podpory príjmov rodiny. Jeho význam je v tom, aby sa v konečnom dôsledku znížila celková suma zaplatených daní manželov, čím v rodine zostane viac peňazí. Na Slovensku sa tento nástroj nevyužíva.

V Poľsku si môžu manželia vybrať – či podajú daňové priznanie každý zvlášť, alebo podajú spoločné priznanie. Spoločné zdaňovanie príjmu je možné pre manželov, ktorí: - sú poľskými daňovými rezidentmi (s trvalým pobytom v Poľsku) a - sú zosobášení a majú spoločný majetok po celý daňový rok.

V Nemecku je možnosť spoločného vymierania dane z príjmu pomocou metódy rozdelenia príjmu a existuje iba pre manželov, ktorí trvale nežijú oddelene, a platí bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú rodičmi. Kolektívna daň z príjmu manželov sa stanovuje spoločne na dvojnásobok sumy dane z polovice ich spoločného zdaniteľného príjmu. Ak má príjem iba jeden z manželov alebo manželia majú rozdielne výšky príjmov, slúži to na zmiernenie progresie daňovej sadzby.

Vo Francúzsku je zdaňovanie príjmu založené na systéme „rodinného kvocientu“. Podľa neho sa zdaniteľný príjem delí na určitý počet častí v závislosti od rodinného stavu a zloženia domácnosti. Umožňuje stanoviť výšku dane z daného príjmu v pomere k počtu ľudí, ktorí z tohto príjmu žijú.

V Taliansku keď obaja rodičia dosiahnu príjem, môžu sa rozhodnúť, či si majú alebo nemajú nárokovať polovičné zníženie základu dane z príjmu vo vzťahu k ich dieťaťu. Závisí to aj od príjmových limitov. Zahraničný expert pripomína, že na prepojenie celkových dosiahnutých príjmov so znížením základu dane, ktoré sa stáva nulovým pre príjmy presahujúce 95 000 EUR, sa používa špeciálny vzorec.

V Belgicku v zásade (hoci existujú určité výnimky) musia manželia a partneri v legálnom spoložití vyplniť spoločné daňové priznanie. Tu uvedú svoje vlastné príjmy, ako aj príjmy svojich detí (predpis určuje ktoré príjmy). Dane sa stanovujú na meno oboch manželov / partnerov. Inak, spoložitie manželov sa zohľadňuje aj v belgickom penzijnom systéme pri určovaní sumy starobného dôchodku.

V Írsku je tiež možné podať spoločné daňové priznanie manželov / partnerov. Toto umožňuje deklarováť (previesť medzi manželmi) väčšinu ich daňových úverov, úľav a sadzobných pásiem.

Aj na Malte možno využiť spoločné zdanenie príjmov manželov. Sú definované sumy odpočtov z daňového základu osobitne pre slobodných, ženatých/vydaté a pre rodičov – v rámci rozličných príjmových pásiem. O niečo viac sa odpočíta ak je spoločné daňové priznanie.

Podpora pri skrátených pracovných úväzkoch

Na Slovensku nie je systém skrátených úväzkov príliš rozšírený. Pritom skrátený pracovný úväzok rozširuje časový priestor pre spoločné trávenie času s deťmi, čo je veľmi dôležité pre utuženie rodiny. Výraznejšiemu rozšíreniu kratších pracovných úväzkov bránia finančné straty na zárobkoch a tým aj zníženie príjmov, ak jeden z rodičov (obvykle žena) pracuje len na pol úväzku.

V rámci sociálnych systémov sa s týmto handicapom vyrovnávajú krajiny EÚ rozličným spôsobom. Najčastejšie ide podpora cez príplatky na starostlivosť o malé dieťa (do jedného, dvoch či troch rokov veku), ak matka po materskej nastúpi na skrátený pracovný úväzok. Avšak máme príklad krajín, kde sa podporuje skrátený pracovný úväzok aj v prípade detí starších.

Vo Fínsku majú zavedený flexibilný alebo čiastočný príspevok na starostlivosť o dieťa - ak je pracovný čas rodiča najviac 30 hodín týždenne. Tento príspevok je určený na podporu práce na čiastočný úväzok rodičov detí do 3 rokov, Ďalší príspevok na *čiastočnú starostlivosť* sa poskytuje na podporu práce na čiastočný úväzok a starostlivosť o dieťa, ktoré nastúpilo do školy (deti, ktoré sú v prvom alebo druhom stupni v škole). Flexibilný príspevok na starostlivosť sa vypláca iba za jedno dieťa - € 243,58 mesačne, ak príjemca nepracuje viac ako 22,5 hodín týždenne alebo viac ako 60% bežných hodín na plný úväzok. Táto dávka sa zníži na € 162,39 mesačne, ak príjemca pracuje viac ako 22,5 hodiny týždenne, ale nie viac ako 30 hodín týždenne. Výška príspevku na čiastočnú starostlivosť je € 97,85 mesačne.

V Belgicku sa poskytuje dávka na starostlivosť o dieťa – do 12 rokov veku dieťaťa. Pri úplnom prerušení práce je suma dávky mesačne € 834,90. Ale ak poberateľka pracuje v kratšom pracovnom úväzku, aj tak sa jej poskytuje dávka – pochopiteľne že nižšia. Napríklad pri polovičnom úväzku je dávka mesačne € 417,44 (táto suma je vyššia ak ide o osamelého rodiča alebo o rodiča staršieho ako 50 rokov).

Ďakujem za pozornosť

rastislav.bednarik@ivpr.gov.sk